

På jagt efter en bedre fortælling

De sørgelige historier om armod og forfald i Udkantsdanmark skal erstattes af bedre og mere reelle fortællinger om udvikling og nye muligheder på landet, mener Egon Noe, der i 2017 blev professor i landdistriktsudvikling ved SDU

■ TEKST: ULLA SKOVSBØL, FREELANCE-JOURNALIST

Halmballerne var tunge at bakse ned fra loftet og kalvetungerne ru mod bløde barnehænder. Men på gården i Vandborg ved Vesterhavet, hvor Egon Noe voksede op, var det en selvfølge, at både store og små tog del i arbejdet. Arbejdsomhed og forpligtelse over for familiefællesskabet var grundlæggende værdier i det indre missionske hjem, og den næsten blinde far var helt afhængig af, at børnene hjalp til. Der var ti af dem. Syv brødre og tre søstre, og Egon var den yngste.

- Der er nok nogle af de andre, der vil sige, at jeg var ekstremt forkælet i forhold til dem, men det var på den anden side heller ikke altid let at navigere i en stor søskendeflok som den mindste, husker han.

Alligevel tænker han tilbage på barndommen som et godt liv på landet. Han begyndte sin landbrugskarriere med at hente halm og vande kalve i en alder af

bare fem år, og det foreløbige højdepunkt nåede han, da han i 2017 tiltrådte som professor ved Syddansk Universitet i Esbjerg og leder af Center for Landdistriktsforskning.

Centeret arbejder i øjeblikket med så mangfoldige emner som fællesskabsøkonomi og alternative forretningsmodeller for virksomheder i landdistrikterne, multifunktionel jordfordeling, bæredygtig finansiering og kirkens mulige rolle som katalysator for det sociale liv i landsbysamfund. Overordnet handler det hele om at finde nye udviklingsveje til det gode liv på landet for de ca. 1,1 millioner mennesker, som bor dér.

Gode historier fra udkanten

Men ordene »udvikling« og »landdistrikt« hænger i manges ører slet ikke sammen. I medierne bliver store dele af Danmark

ofte til »udkant«, og for nogle år siden fik den egn, hvor Egon Noe selv er vokset op, det ucharmerende tilnavn »den rådne banan«. Hver gang landdistrikterne og livet på landet får den slags prædikater, understøtter det efter Egon Noes mening en alt for ensidig historie, som trænger til modvægt.

- Der er en tendens til, at man taler om landdistriktsudvikling, som om det var en form for ulandsbistand, og at man fokuserer på mangler og svagheder i stedet for på de ressourcer og værdier, som findes på landet. Den store fortælling er jo, at det er København og måske Aarhus og E45, der driver udviklingen i Danmark. Resten af landet er egentlig bare et økonomisk problem. Men man kan med lige så god ret vælge at fortælle nogle helt andre historier om landdistrikterne, påpeger han.

◀ *Bare i min levetid er der sket ufatteligt store forandringer i landbruget. Jeg er ikke nostalgisk i forhold til de mange små landbrug og livet på landet, da jeg selv var barn. På den anden side mener jeg, der er mange andre måder at bruge jorden på end den, som dominerer i dag, fastslår Egon Noe.*

Han ser det derfor som en vigtig del af sit og centerets arbejde at få modhistorierne fortalt.

- Den alternative fortælling, vi har brug for, handler om, at vækst og nye ideer lige så vel kan spire i periferien som i centrum.

- Det er sandt, at det gode liv på landet er under pres, men mange steder fungerer det rigtig godt, og der foregår masser af spændende ting i landdistrikterne, som aldrig bliver fortalt, fordi det ikke passer ind i det stereotype billede af udkanten. Har man en stereotyp forståelse af områderne og de mennesker, der bor der, så får man også nogle stereotype forestillinger om løsningerne på deres problemer, siger han.

Voldsom strukturudvikling

Hvis man ikke selv har oplevet det, kan det være svært at forstå, hvor meget livet på landet i Danmark har forandret sig i løbet af få årtier. Da Egon Noe blev født i 1961, var landbruget stadig det altdominerende erhverv i landdistrikterne. Dengang var der 196.000 landbrug i Danmark og 420.000 beskæftigede i det primære landbrug. Nu er der ikke engang 10.000 heltidsbedrifter tilbage og kun omkring 50.000 fuldtidsbeskæftigede. Da han var lille, havde familiens gård en helt gennemsnitlig størrelse med 16 køer og lige så mange hektar. I dag har gennemsnitsbedriften 180 køer, og mange er langt større.

- Bare i min levetid er der sket ufatteligt store forandringer i landbruget. Jeg er ikke nostalgisk i forhold til de mange små landbrug og livet på landet, da jeg selv var barn. På den anden side mener jeg,

der er mange andre måder at bruge jorden på end den, som dominerer i dag, fortæller Egon Noe.

- Den måde, landbruget har udviklet sig på, har ikke alene ført erhvervet ud i en gældskrise, men også i en alvorlig indtjeningskrise, og rent logisk kan man ikke regne med bare at producere basisråvarer på længere sigt.

Han peger på, at en tredjedel af fuldtidslandbrugene nu er teknisk insolvente, og at erhvervet derfor kan stå over for en ny bølge af konkurser.

- Den situation bør give anledning til refleksion. Jeg ser det som udtryk for en logik, der ikke hænger sammen.

Fremfor at gå videre ad samme spor, opfordrer han derfor til at tænke i nye baner:

- Det centrale er at forstå behovet for større diversitet og værdiskabelse i primærproduktionen. Som det ser ud i dag, ligger den største værditilvækst i forarbejdnings-, detail- og afsætningsleddet, og hvis landbruget skal have en bedre økonomi, kræver det, at man gentænker selve den måde, værdikæden er organiseret på.

Gram Slot - som er delvist ejet af supermarkedskæden Rema1000 og Hestbjerg Økologi - der har et tæt samarbejde med COOP om udvikling og afsætning af de såkaldte Poppelgrise, er eksempler på den type samarbejder og partnerskaber, han tror på som en mulig vej til flere attraktive job og vækst i landdistrikterne.

Andre former for vækst

Egon Noes bror Arne er også et eksempel på, at der findes alternativer til evig ekspansion og deraf følgende gældsætning i

landbruget. Broderen driver familiens gård videre og har udviklet den uden det vokseværk, som har ført til, at de fleste nabogårde i Vandborg nu er nedlagt, at jorden er samlet på få hænder, og at familien Noes gård nu hører til de mindste heltidslandbrug.

Arne Noe er blevet økolog og har været formand for Thise Mejeri, der placerer sig sikkert på det økologiske marked med mange nyskabelser. På gården er besætningsudvidelsen stoppet ved 64 køer, men til gengæld har han investeret i mekanisk fodring og i en malkerobot, som letter arbejdet.

- Jeg er stolt af min bror og det landbrug, han driver. Han er en klog landmand, som har forstået at få tingene til at hænge sammen, så bedriften er i balance, og familien har et godt liv på gården.

- Man behøver hverken at blive økolog eller at tænke som Arne, men hans måde at drive landbrug på er ét eksempel på, at der er andre udviklingsmuligheder, hvis man kan gøre op med vanvane-forestillingerne om økonomisk rationalitet, siger Egon Noe.

Sociologisk perspektiv

Selv blev Egon Noe en af de tusindvis af unge, der forlod landbruget. Efter realkøbsloven arbejdede han på den fædrengård i nogle år, men højskole og HF fik ham ind på et bogligt spor. I 1992 blev han færdig som agronom og hurtigt derefter ansat i Foulum ved husdyrbrugsforskningen, som med tiden er blevet til Nationalt Center for Fødevarer og Jordbrug under Aarhus Universitet.

Ligesom sin arbejdsplads gennem mere end 23 år har han gennemgået en markant udvikling i sin tilgang til landbrugsforskningen. I begyndelsen var han mest optaget af agronomiske og tekniske problemstillinger, men med årene er sociologiens forståelse af den menneskelige faktors betydning for udviklingen kommet til at spille en stadig større rolle for ham. Han er inspireret af den tyske sociolog Niklas Luhmann og hans systemteori, som han bl.a. brugte i sin ph.d.afhandling »Værdier, rationalitet og landbrugsproduktion« og i al sin forskning siden. ▶

» Det er ikke fordi, jeg har glemt hverken den landbrugsfaglige eller den økonomiske viden, men med sociologien har jeg fået andre vinkler på landbruget.

FOTO: COLUREBOX

- Det gik gradvist op for mig, at hvis man skal forstå, hvad der styrer landbrugsudviklingen, må man forstå den tænkning, de værdier og det rationale, som ligger bag landmandens beslutninger. For mig førte det til lidt af et opgør med de teorier, som forudsætter, at det udelukkende er økonomisk rationalitet og økonomisk optimering, der styrer udviklingen, forklarer han.

- Det er ikke fordi, jeg har glemt hverken den landbrugsfaglige eller den økonomiske viden, men med sociologien har jeg fået andre vinkler på landbruget.

- Hele det værdifundament, dansk landbrug står på med selveje og andelsbevægelse, har givet en berettiget stor selvbevidsthed. Men det fundament er af mange årsager smuldret, landbrugets rolle i samfundet er ændret og værdierne under pres. Det omgivende samfund har ikke længere den samme opfattelse af erhvervet, som man selv har, og det giver selvfølgelig nogle konflikter. De konflikter giver sociologien nye redskaber til at forstå og håndtere.

Det gode liv på landet er mange ting for Egon Noe, men det er ikke mindst en positiv fremtidsvision for det sted, man bor.

Tango på Fanø

En leder af Center for Landdistriktsudvikling kan dårligt være bybo. Egon Noe og hans kone Bodil Bjørnhave Noe bor dog midlertidigt i Esbjerg, de har købt byggegrund på Fanø, og de glæder sig til at flytte ud til den lille ø med knap 3.000 andre indbyggere.

For nogle klinger Fanø af udkant, men den historie køber Egon Noe ikke. Der er færge til Esbjerg tre gange i timen, og turen tager kun 12 minutter. Fanø har desuden et mylder af foreninger, et rigt musikliv og endda tango-salon hver torsdag.

Øen har også mange af de kvaliteter, Egon Noe holder af i sin barndoms landskab: Kort til havet, højt til himlen og horisont hele vejen rundt.

- Det gode liv på landet for mig er stilhed og natur og albuerum. Men det er også et godt socialt liv med gode relationer til naboerne og en positiv fremtidsvision for det sted, man bor, som giver en lyst til at engagere sig lokalt, siger lederen af Center for Landdistriktsudvikling ved SDU.

[NETVÆRK]

FOTOS: SOREN FLODAMAND

Dejlig afslutning på 2017

Lørdag den 2. december holdt Danske Forstkandidaters Forening sit årlige julemøde, og denne gang gik turen til Frederiksdal Skovdistrikt med skovrider *Thomas Nord-Larsen* som vært.

Vi mødtes kl. 11 på en kold og rigtig flot dag med solskinsvejr, og først gik vi op forbi slottet, hvor vi blev kloge på ejendommens og slægtens historie.

Herefter fortsatte vi på en rundvisning igennem skoven, hvor der var indtænkt stop til fortælling og debat. Ikke nok med at der blev fortalt og debatteret skovdrift, skovens funktion, skov i bynærhed og populært besøgsmaal, balancen mellem mange interesser i skoven og meget mere. Udflugten var også blevet koordineret med, at vi kunne se en af de to hornugler, der lever i skoven.

Frokosten blev indtaget på toppen af en bakken, der gav mulighed for at se ud i horisonten og nyde det flotte vejr, der var bestilt i dagens anledning.

Skovturen blev afsluttet på Frederiksdal Hotel, hvor der var mulighed for at blive varmet igennem, og her blev dagens emner debatteret videre over en kop varm gløgg med lune æbleskiver til.

Årets julemøde var en stor succes og med et flot fremmøde på godt og vel 30 deltagende i alle aldre. Tak for en dejlig afslutning på året. DFFs bestyrelse ønsker at sige tak til alle de herlige deltagere og gode værter, der har stillet op i det forgangne år.

*Varme vinterhilsner fra DFF
Lea Andersen*